

onderaan, of met de hoogste kwaliteit bovenaan - met alle nuances vandien - dan wil ik als socialist dat de participatie op elk van die niveaus sociaal onafhankelijk is.' (P. 130)

STEFAN DE RUYCK (zakelijk leider van Het Toneelhuis) vraagt zich af: 'Hoe kunnen wij zelf de lange weg van het Kiel of Borgerhout naar Het Toneelhuis kleiner maken? Doe je dat niet veel eerder door de communicatie te verbeteren dan door aan je product te werken?'

Het is en/en, zegt Patrick Janssens. **LUK VAN DEN DRIES**, docent Theaterwetenschappen aan de UIA, focust op het product: 'Je moet een gedeelte culturele kennis aanspreken en die kennis zit al lang niet meer bij de canonicultuur à la Faust. Who the fuck is Faust? (...) Een canon spelen, een repertoire behouden en het herlezen, een traditie doorgeven aan een volgende generatie... is dat nog wel relevant?' (P. 137)

Mark Eyskens, Karel De Gucht en Eric Antonis (schepen van Cultuur, stad Antwerpen) pleiten voor meer communicatie. 'Kunst kan alleen bij de gratie van participatie bestaan. Zonder publiek bestaat de kunst niet. Maar elke kunst heeft het volk nodig dat het nodig heeft. Het is al voldoende aangetoond via onderzoeken dat kunst voor iedereen een onnozel principe is. Het is wel een goede strategie om ervoor te zorgen dat meer mensen willen deelnemen aan kunst. De rol van de media daarin is ontzettend belangrijk en essentieel om de doelgroep te verbreden.'

(ERIC ANTONIS, P. 154)

Patrick Janssens en Yves Desmet hebben een andere visie op de rol van de media. 'Blijkbaar werkt dat medium (televisie, mb) niet voor theater. Men is in pure marktlogica tegen elkaar op aan het concurreren met alle kwalijke nevenverschijnselen als vervlakking van informatie tot gevolg.' (YVES DESMET, P. 155)

'De VRT moet niet de problemen van het theater oplossen. Zij moeten goede tv brengen. Punt uit. (...) Je kunt televisie wel als bondgenoot zien. Ze kunnen namen lanceren.'

(PATRICK JANSSENS, P. 155)

Op het terrein van de communicatie zien meerdere betrokkenen niet alleen de media, maar ook het onderwijs als een mogelijke bemiddelaar. In een nabeschuiving beaamt **LUK PERCEVAL** dat; hij streept ook het belang aan van een eigen educatieve dienst en merkt op dat subsidieaanvragen in Groot-Brittannië altijd een uitgebreid educatief luik moeten bevatten. (P. 171)

Een tienletterwoord uit de waterbouwkunde

Wie 'onderwijs' zegt, bedoelt meestal het voltijdse dagonderwijs voor kinderen en jongeren, dat een diploma als finaliteit heeft, waarmee men zijn beroepsloopbaan kan aanvangen. De ambivalente plaats die kunst en cultuur daarin innemen, is zeker een beschouwing waard, maar laat ik hier terzijde. Ik wil immers op de eerste plaats vanuit mijn (halftijdse) praktijk in de basiseducatie enkele kanttekeningen maken bij de stilaan modieus wordende discussies over publieksverbreding in de kunsten.

De basiseducatie (dikwijls beter gekend als 'Open School') is de jongste loot aan de onderwijsboom en richt zich met cursussen Nederlands moedertaal, Rekenen, Nederlands tweede taal, Maatschappelijke oriëntatie en ICT (informatie- en communicatietechnologie) tot laaggeschoolde volwassenen die hun maatschappelijke, educatieve of professionele competenties willen verhogen. De cursus rond kunst en cultuur die we al vanaf eind jaren '80 in Leuven organiseren, kende van meet af aan een positieve respons bij de doelgroep, maar werd jarenlang op argwaan onthaald door allerlei professionelen. Binnen de basiseducatie en de sociale sector werd kunst toen nog als een 'luxe' beschouwd en dus als niet-prioritair voor laaggeschoolden en kansarmen. De sociaal-culturele sector zag culturele participatie eerder als middel tot 'emancipatie' dan als doel. De culturele en artistieke sector lag - op enkele uitzonderingen na - niet wakker van zijn publiek. Ik herinner me nog de muur van onbegrip waarop Culturele Hoofdstad-intendant Eric Antonis stuitte tijdens een informatiebijeenkomst die hij in de aanloop naar Antwerpen '93 organiseerde om medewerkers van de basiseducatie en het sociaal-cultureel werk te enthousiasmeren voor een groepsbezoek aan één van de initiatieven van het cultuurjaar. Stilaan begon het tij echter te keren. Het *Algemeen Verslag over de Armoede* (1994), met getuigenissen van kansarmen over de behoefte aan deelname aan het culturele leven, opende heel wat ogen. Nieuwe potjes subsidiegeld (o.a. Art 23*, Sociaal ImpulsFonds, sociaal-artistieke projecten) verrichtten wonderen. Zelfs in de culturele sector begint nu één van de lelijkste woorden aller tijden door te sijpelen: *toeleiding*.

'Ik weet niet of u het weet maar er bestaat een apart hiernamaals voor hulpverleners allerhande. In de hel daarvan komen de bedenkers terecht van woorden als ontleding, onthaasting en nu ook toeleiding.' Zo begon Walter van den

Broeck zijn inleiding op de studiedag *Een pleidooi voor sma(a)k*, op 25 september 2001 georganiseerd door Kunst en Democratie in samenwerking met de Koning Boudewijnstichting en HIVA. Vier gespreksgroepen met medewerkers uit het sociale en het culturele veld bogen zich er over het onderzoeksrapport *Cultuurparticipatie. Over toeleidingsprojecten voor mensen met een laag inkomen* van Miek Rijsbosch. Op vraag van de Koning Boudewijnstichting bracht ze de belemmeringen in kaart die mensen met een laag inkomen ondervinden wanneer ze willen participeren in het culturele leven; ze onderzocht de relevante aspecten van de sociale context en nam drie 'toeleidingsprojecten' onder de loep: *Boekenbende aan huis* (Openbare Nederlandstalige Bibliotheek Schaarbeek), *De weg naar het SMAK* (Gent), *Storm naar het theater* (Nieuwpoorttheater Gent). Ik zet kort haar bevindingen op een rijtje.

De meest voor de hand liggende drempel is van financiële aard, maar die beperkt zich niet tot het toegangskaartje. Vooral bij avondlijke activiteiten, zoals theater, lopen de kosten voor o.a. vervoer en babysit hoog op. De niet-financiële hindernissen zijn echter evenmin te onderschatten: de doolhof van culturele informatie, moeilijk leesbare programmabrochures, onbekende sociale codes, enz. Deze drempels verlagen wanneer mensen in groep deelnemen aan een culturele activiteit - hoewel het groepsgebeuren voor sommigen ook een stigmatiserende kant heeft -, maar de culturele sector richt zich zowel in haar promotie als in haar prijzenpolitiek haast uitsluitend tot individuen, met uitzondering voor scholen en culturele verenigingen. Van hun kant bieden weinig sociale organisaties hun cliënteel een cultureel aanbod aan. Ook de meeste welzijnswerkers ervaren de culturele informatie immers als een tijdsintensieve doolhof. Toch zijn er zowel sociale als culturele actoren die actieve pogingen ondernemen om mensen met een laag inkomen de kans te geven om kennis te maken met een aanbod, locatie of kunstenaar(sgroep). Uit de onderzoeksvoorbeelden blijkt dat er geen concessies moeten gedaan worden aan het kunstproduct en dat zelfs zogenaamd moeilijk toegankelijke kunst zeer goed kan worden gemaakt, mits aandacht voor de juiste omkadering. Bovendien houden ook de mensen die het kunstproduct niet gemaakt hebben een goed gevoel over aan hun culturele uitstap omwille van het 'erbij horen'. 'Eventueel straalt een stuk prestige van het gebeuren op hen af. Het verbreedt hun wereldbeeld, ze maken kennis met ander zienswijzen op leven en kunst.'